

ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ КӘСІПКЕРЛІКТІ ҚОЛДАУ

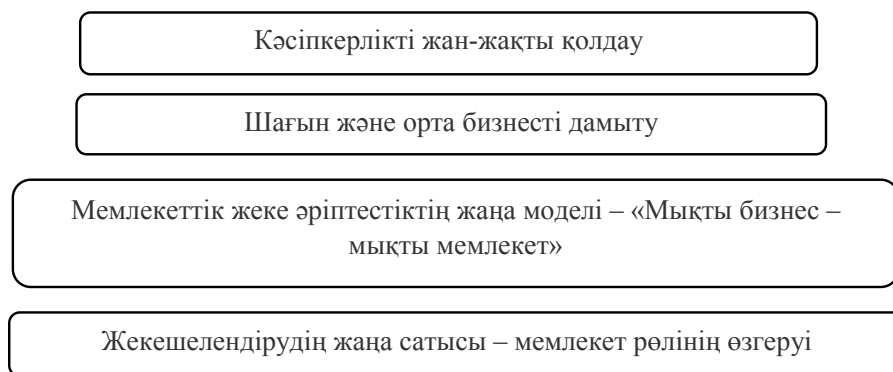
Андағна

Кәсіпкерлікті дамыту мемлекеттің маңызды мақсаты болып табылады. Мемлекеттік саясат кәсіпкерлікті қолдауға бағытталған. Кәсіпкерлікті жан-жақты қолдау шеңберінде «Қазақстан–2050» Стратегиясы алға қойылған мақсатқа қол жеткізуге ықпал етеді. «Еңбек» нәтижелі жұмыспен қамтуды және жаппай кәсіпкерлікті дамытудың 2017–2021 жылдарға арналған бағдарламасы белсенді іске асырылуда. «БЖК–2025» бағдарламасы шағын және орта бизнесті қолдауға ықпал етеді. «Агробизнес–2017–2021» ҚР АӨК дамыту бағдарламасы ауыл кәсіпкерлерін қолдайды. Бұл бағдарламалар құрал болып табылады және кәсіпкерлікті дамыту үшін қолдау көрсетеді. Мемлекет пен бизнестің өзара іс-қимылы үшін басқарудың заманауи әдістерін қолдана отырып, инфрақұрылымды жаңғырту үшін мемлекеттік-жеке меншік әріптестік тетігі әзірленді. Еуропалық қайта құру және даму банкі (ЕҚДБ) Қазақстандағы шағын және орта кәсіпкерлікке қолдау көрсетеді. Бұл ШОБ-ті дамытудың коммерциялық емес бағдарламалары болғандықтан, банк қаржыландыруға да, кеңес беруге де гранттар ұсынады. Қазіргі уақытта нарықтың көптеген шарттары, сондай-ақ бизнес нарығының өзі жаңа технологияларды құру себебінен өзгеретіндіктен, кәсіпкерлердің өздері де өз бизнесін нарыққа бейімдеуі керек. Бұл жағдайда бизнесті қолдайтын ұйымдар көмектеседі. Astana HUB және Tech Garden сияқты стартаптарды акселерациялау бағдарламалары стартаптарды жасаушылар мен инвесторлар үшін алаң жасайды. Инновациялық құрамдас бөлігі бар жоғары технологиялық өндірістерді құру экспортқа бағдарланған құрамдас бөлігі бар болашақ тауарларын құруға мүмкіндік береді.

Тірек сөздер: кәсіпкерлік, жекешелендіру, коронавирус, дағдарысқа қарсы шаралар, мемлекеттік-жеке меншік әріптестік, жаңа технологиялар, инновациялар, дамыту бағдарламасы.

1997 жылы ҚР Президентінің «Қазақстан Республикасында шағын кәсіпкерлікті қолдау мен дамытудың басым және өңірлік бағдарламалары туралы» Жарлығы қабылданды. Бұл Қазақстанда бизнестің қалыптасуына септігін тигізді. Кәсіпкерлік: бұл мемлекеттің тұрақты дамуының негізі. Орта тап жаңа жұмыс орындарын құрып, халықтың жұмыспен қамтылуын арттыруға ықпал етеді. Кәсіпкерлікті дамыту үшін мемлекет бизнес-климатты жақсарту үшін реформалар жүргізуде.

«Қазақстан–2030» Стратегиясында кәсіпкерлік қоғамның әл-ауқатының факторы болып табылатындығы атап өтіледі. «Қазақстан–2050» стратегиясында жеті негізгі басымдық ұсынылды, олардың бірі кәсіпкерлікті жан-жақты қолдау болып табылады. 1-суретте кәсіпкерлікті қолдаудың үш бағыты қарастырылған.

Сурет 1 – Кәсіпкерлікті жан-жақты қолдау

«Қазақстан–2050» Стратегиясы аясында мемлекет «Еңбек» нәтижелі жұмыспен қамтуды және жаппай кәсіпкерлікті дамытудың 2017–2021 жылдарға арналған бағдарламасы, «БЖК–2020» бағдарламасы сияқты шағын және орта бизнесті қолдау жөніндегі бағдарламаларды ұсынды, ол өз функцияларын «БЖК–2025» бағдарламасында жалғастырды. ҚР АӨК дамы-

тудың «Агробизнес–2017–2021» бағдарламасы. Бұл бағдарламалар кәсіпкерлікті қолдау мен дамытуға ықпал етеді. Техникалық және кәсіптік оқыту саласында кадрлар даярлау үшін қаражат бөлінеді. Кәсіпкерлік негіздері бойынша, әсіресе ауылдық жерлерде қысқа мерзімді курстар ұйымдастырылды. Көп балалы, аз қамтылған отбасылар, еңбекке қабілетті мүгедектер ерекше бақылауда.

Мемлекеттік-жеке меншік әріптестік, бұл мемлекет пен бизнестің ынтымақтастығы. Әрбір тарап белгілі бір артықшылықтарға ие болады. Әлеуметтік мәселелерді шешу үшін мемлекет бизнесті басқарудың жаңа тәсілдерін қолданады. Кәсіпкерлер мемлекетпен ынтымақтаса отырып, ұзақ мерзімді жобадағы шығындарды өзіне ала отырып, мемлекеттік бюджетке түсетін жүктемені алып тастайды. Бірақ ұзақ мерзімді жобаға қатыса отырып, олар ұзақ мерзімге пайда табуға мүмкіндік береді. Тараптардың ынтымақтастығынан халық пайда көреді, өйткені жобалар әлеуметке бағдарланған.

«Жекешелендірудің жаңа кезеңі – мемлекет рөлінің өзгеруі» екінші толқынын жекешелендіру мемлекеттік меншік объектілерін жеке тарапқа береді. Бұл кәсіпорындардың жұмыс істеуін басқарудың тиімділігін арттыруға, салаға жеке инвестицияларды тартуға мүмкіндік береді. Мемлекеттік меншікті жеке тарапқа беру кезінде объектілерді ұстауға арналған мемлекеттік шығыстардың қысқаруы объектілерді сату есебінен бюджеттің ұлғаюына алып келеді. Жекешелендірудің негізгі мақсаты кәсіпкерлікті дамыту болып табылады. Кәсіпкерлер мемлекеттік меншік объектілерін тиімді түрде сата алады және кірісті көбейте алады. Сапалы басқару және озық технологияларды енгізу тұтынушылардың қанағаттану деңгейін арттырады.

ҚР Кәсіпкерлік кодексінде, атап айтқанда, 2-бапта кәсіпкерлік деп пайда табуға бағытталған дербес және бастамашыл қызмет түсініледі [1]. Кәсіпкер өз мүлкін пайдаланады, тауарлар шығарады, оларды сатады немесе қызмет көрсетеді, тәуекел ету және пайда табу үшін жауапкершілік алады. Бұл, ең алдымен, жеке тұлғаның бастамашыл қызметі. Кәсіпкер меншіктің кез-келген түрін таңдап, пайда табу үшін міндеттемелер алады. Қазақстан Республикасы Азаматтық кодексінің 10-бабында бұл қарастырылған [2]. Кәсіпкер өз қызметінің нәтижелері үшін мүлктік жауапкершілікте болады және халықтың қажеттіліктерін қанағаттандыру арқылы пайда табады.

Кәсіпкерлікті қолдау үшін Мемлекеттік бағдарламалар әзірленді. «Еңбек» бағдарламасы жұмыссыздық деңгейін төмендетуге және белсенді жұмыс істейтін кәсіпкерлер санын ұлғайтуға бағытталған. 1-кестеде 7 жылдағы қарқыны көрсетілген.

Кесте 1 – 2013–2019 жылдардағы еңбек және жұмысбастылық қарқыны

Еңбек және жұмысбастылық статистикасы	2013 ж.	2014 ж.	2015 ж.	2016 ж.	2017 ж.	2018 ж.	2019 ж.
15 жастан жоғары жұмыс күші, мың адам	9041,3	8962,0	8887,6	8998,8	9027,4	9138,6	9221,5
Жұмыс басты тұрғындар, мың адам	8570,6	8510,1	8433,3	8553,4	8585,2	8695,0	8780,8
Жалдамалы жұмыскерлер, мың адам	5949,7	6109,7	6294,9	6342,8	6485,9	6612,5	6681,6
Өз бетінше жұмыс істейтін жұмыскерлер, мың адам	2621,0	2400,4	2138,4	2210,5	2099,2	2082,5	2099,2
Жұмыссыз тұрғындар, мың адам	470,7	451,9	454,2	445,5	442,3	443,6	440,7
Жұмыссыздық деңгейі, пайызбен	5,2	5,0	5,1	5,0	4,9	4,9	4,8
Жастар арасындағы (15–24 жас) жұмыссыздық деңгейі, пайызбен	3,9	3,8	4,2	3,8	3,8	3,7	3,6
Жастар арасындағы (15–28 жас) жұмыссыздық деңгейі, пайызбен	5,5	4,2	4,4	4,1	3,9	3,8	3,7
Ұзақмерзімді жұмыссыздық деңгейі, пайызбен	2,5	2,4	2,5	2,2	2,2	2,2	2,2
Бір жұмыскердің орташа айлық номиналды жалақысы, теңге	109 141	121 021	126 021	142 898	150 827	162 673	186 815
Ең төменгі жалақы, теңге	18 660	19 966	21 364	22 859	24 459	28 284	42 500
Ескертпе – [3] көзі негізінде автормен құрастырылған.							

1-кестені талдау халықтың жұмыспен қамтылуының артқанын көрсетеді. Жұмыспен қамтылған халық пен жалдамалы қызметкерлердің үлесі 2018 жылы 2013 жылмен салыстырғанда өсті. Өзін-өзі жұмыспен қамтыған қызметкерлердің саны азайды. Жұмыссыздық деңгейінің төмендеуі байқалады. Жасы 15 жастан басталатын жас жұмыс күшінің саны азайды. Жастар арасындағы жұмыссыздық деңгейі де төмендеді. Ең төменгі жалақы 2020 жылы 42 500 теңгені құрады.

Елдегі жұмыссыздық деңгейіне еңбек ресурстарының нарықтың қазіргі заманғы талаптарына сәйкес келмеуі әсер етеді. Мемлекет жастарға қолдау көрсетіп, жұмысшы мамандығын алуға қаражат бөледі. Бұл іс-шаралар еңбек нарығын сапалы еңбек ресурстарымен толықтырады.

«Бастау Бизнес» жобасы ұйымдастырылды. Бұл жоба ауыл халқын кәсіпкерлікке тартуға мүмкіндік береді. Кәсіпкерлік саласындағы базалық білім жастарға ауылдық жерлерде өз бизнесін ұйымдастыруға көмектеседі. Ірі қалалардың айналасында азық-түлік белдеулерін құру елдің азық-түлік қауіпсіздігін шешуге мүмкіндік береді.

Кесте 2 – «Бастау Бизнес» жобасы бойынша кәсіпкерлік негіздеріне оқыту бойынша нәтижелер

Көрсеткіштің атауы	Өлшем бірлігі	Жүзеге асыру жылдары				
		2017	2018	2019	2020	2021
1 Кәсіпкерлік негіздерін меңгерген тұлғалар, оның ішінде:	мың адам	15	15	75	30	30
1.1. NEET категориясындағы жастар. Жас отбасылар, аз қамтамасыз етілген және/немесе көпбалалы отбасылар мүшелері, Енекке қабілетті мүгедектер	мың адам	–	–	20	20	20
2 Бизнесін ашқан немесе кеңейткен тұлғалар. Оның ішінде алдыңғы жылдары кәсіпкерлік негіздерін меңгергендерді қосқанда	%	20	20	20	30	30

Ескертпе – [4] көзі негізінде автормен құрастырылған.

«Бизнестің жол картасы–2025» мемлекеттік бағдарламасы өңірлік кәсіпкерлікті қолдауға бағытталған. Елдегі тұрақты жағдай кәсіпкерліктің дамуына байланысты. «БЖК–2020» бағдарламасын іске асыру қорытындылары бойынша шағын және орта бизнестің үлесі, елдің ЖІӨ-дегі өңдеуші өнеркәсіптің үлесі, өңірлік кәсіпкерліктің үлесі және Еңбек өнімділігі артты деп қорытынды жасауға болады. Қабылданған іс-шаралар салық түсімдерінің ұлғаюына әсер етті. Оқудан өткен қатысушылар санының артуы шағын және орта бизнес өкілдерінің санының артуына әкелді.

Бизнес-бастамаларды қолдау үшін кәсіпкерлерге қаржылық қолдау көрсетіледі, сыйақы мөлшерлемесін субсидиялау жүзеге асырылады. Инфрақұрылымды жақсарту арқылы өндірістік қуаттарды ұлғайту үшін қаражат бөлінеді.

«Атамекен» ҰКП Қазақстан кәсіпкерлерінің мүдделерін білдіреді және кәсіпкерліктің барлық салаларын қамтиды. Ішкі және сыртқы сауданы қолдайды. Палатаның негізгі міндеті кәсіпкерлерді бизнестің жұмысын жақсарту үшін тарту болып табылады. Кәсіпкерлердің қатысуы заңнамалық және нормативтік ережелерді жақсы қалыптастыруға ықпал етеді. Бұл бизнестің құқықтары мен мүдделерін қорғайды.

«Бәйтерек» Ұлттық басқарушы холдингі» АҚ құрамына кіретін «Даму» КДҚ қаржы құралы болып табылады. Несиелерді кепілдендіру бағдарламасының арқасында кәсіпкерлер кепіл мүлкі болмаса да, банктен қаржыландыру ала алады. «Даму» Қоры несие сомасының 85%-ына дейін кепілдік береді. Кепілдіктер бизнесті кеңейтуге немесе оны жаңғыртуға және жаңа, перспективалы жобаларды ашуға беріледі. Бұл бағдарлама жаңадан бастаушыларға да, жұмыс істеп жатқан кәсіпкерлерге де арналған.

Еуропалық қайта құру және даму банкі (ЕҚДБ) түрлі жобаларды қаржыландырады және жаңа кәсіпорындар құруға жәрдемдеседі. Бұл банк 30-дан астам елде ұсынылған және елдерге экономикалық даму мен кәсіпкерлікті қолдауға көмектеседі. Жобаларды қаржыландыру сомасы 5-тен 250 млн еуроға дейін құрайды. Әлемдік үздік тәжірибелерді пайдалана отырып,

шағын және орта бизнесті ынталандыру және қолдау үшін түрлі құралдарды қолдануға жәрдем көрсетіледі. Кәсіпкерлерге бизнесті дамытуға көмектесу үшін кеңес беру қызметтері ұсынылады. ЕҚДБ жүргізген зерттеулер бойынша кәсіпорындарға жоғары білікті кадрлар жетіспейді, бірақ сонымен бірге жоғары білімі және жұмыс тәжірибесі бар мамандардың кетуі байқалады деген қорытынды жасады.

ЕҚДБ «Бизнестегі әйелдер» бағдарламасы әйелдер кәсіпкерлігін қолдау үшін әзірленген. Бағдарлама әйел басқаратын жұмыс істеп тұрған кәсіпорынға кеңес беруге арналған. Банк консалтингтік қызметтерге бөлінген шығындардың жалпы сомасының 60%-ына дейін өтейді. Компанияның даму стратегиясын әзірлеудегі консалтингтік қызметтер, заманауи маркетингтік немесе сандық технологияларды қолдану. Бизнес-коучинг жобалары бойынша шығыстар өтеледі. Бизнес-жаттықтырушы тәлімгер бола алады және отбасы мен жұмыс арасындағы тепе-теңдікті қалыптастыру бойынша сабақ бере алады. Көшбасшылық, қаржыны басқару, интернет-маркетинг және АКТ дағдыларын дамыту бойынша түрлі тренингтер өткізіледі.

Astana Hub стартап үшін өз лайфхактарын ұсынады. «Инвесторлар мектебі», «Өңірлерді дамыту», «Стартап нұсқаулығы», «Онлайн тәлімгер» сияқты түрлі даму бағдарламалары бар. Astana Hub тегін оқытуды ұйымдастырады, табысты спикерлерді шақырады. Бұл платформа инвестордан бастап, өзінің стартапын жүзеге асыратын кәсіпкерге дейін бизнестің барлық мүдделі тараптарымен кездесуге мүмкіндік береді.

Tech Garden, дербес кластерлік қор. Стартаптар, бизнес, инвесторлар мен оқу, ғылыми-зерттеу мекемелерінің өзара әрекеттесу орны. Қазақстандық «Кремний алқабы» инновацияны дамыту және оны коммерцияландыру үшін құрылған. Инновациялық кластер барлық заманауи инновациялық әзірлемелерді шоғырландыруға және жобаны іске асыру үшін инвестициялар тартуға мүмкіндік береді. Инновациялық орта инновациялық стартаптарды құруға ықпал етеді. Акселерация және инкубация бағдарламалары, бөлінген гранттар түрлі перспективалы стартаптарды коммерцияландыруға мүмкіндік береді.

Бизнес пен мемлекеттің өзара іс-қимылы, бірлескен ынтымақтастық және жобаларды өзара іске асыру қоғам үшін оң нәтиже береді.

ШОБ дамыту үшін мемлекет түрлі бағдарламалар әзірлеуде. Мәселен, ШОБ-ты дамыту үшін кәсіпкерлерге көбінесе айналым қаражаты жетіспейді. Банктер кепілдік бере алмайтын ШОБ қаржыландырмайды. Кейбір кәсіпкерлердің бизнесі ашық емес немесе «көлеңкеде» тұр. Тұтынушылық несие алғысы келетін кәсіпкерлерге берілмейді, өйткені зейнетақы аударымдары жоқ. Әкімдіктер шағын және микробизнесті қолдауға назар аудармайды.

ШОБ-ты қолдау үшін бүгінгі күні 3-кестеде ұсынылған мынадай бағдарламалар әзірленді.

Кесте 3 – ШОБ қолдау бағдарламалары

Бағдарлама	Максаты	Салалық шектеулер
Қарапайым заттар экономикасы	Басым жобаларды кредиттеу тетігі шеңберінде жобаларды субсидиялау және кепілдендіру бағдарламасы	Агроөнеркәсіптік кешендегі, сондай-ақ бекітілген тізімге сәйкес өңдеу өнеркәсібіндегі қайта өңдеу және өндіріс саласындағы басым салалар
Бизнестің жол картасы 2025	Экономиканың басым салаларындағы жобаларды субсидиялау мен кепілдендірудің мемлекеттік бағдарламасы	Жобалар ауылдық елді мекендерде іске асырылуда. Шағын қалалар мен моноқалаларда салалық шектеулерсіз
Даму Өндіріс	Өңдеуші өнеркәсіп саласындағы шағын және орта бизнесті қолдау бағдарламасы	Бекітілген тізімге сәйкес өңдеу өнеркәсібі саласында өз жобаларын іске асыратын компаниялар
Даму Өңірлер	Өңірлік жобалар қаржыландырылады. Шағын және орта кәсіпкерлік субъектілері	Көтерме және бөлшек саудадан, ауыл шаруашылығынан (мал шаруашылығы мен өсімдік шаруашылығын қоспағанда), қаржы және сақтандыру қызметінен басқа, экономиканың басым салалары
Жеңілдетілген несиедендіру	Шағын және орта кәсіпкерлік субъектілерін жеңілдікпен несиеледудің жаңа бағдарламасы (8%)	Төтенше жағдайды енгізуден салалық шектеулерсіз зардап шеккен шағын және орта субъектілерге
Ескертпе – [6] көзі негізінде автормен құрастырылған.		

COVID–19 пандемиясына байланысты әлемнің көптеген елдері шекараларын жауып тастады. Қазақстанда енгізілген ТЖ режимі ШОБ кәсіпорындарының жабылуына әкелді. Қабылданған дағдарысқа қарсы шаралар экономиканың түрлі салаларындағы кәсіпкерлерді қолдауға қызмет етеді. Кәсіпкерлікті дамытудың мемлекеттік бағдарламаларына түрлі түзетулер енгізілді.

Қаржылай емес қолдаудың келесі шаралары қабылданды.

◆ БЖК–2025, Еңбек мемлекеттік бағдарламаларын, Нәтижелі жұмыспен қамту және жаппай кәсіпкерлік бағдарламаларын ел өңірлерін дамыту жоспарларымен үндестіру қажеттілігі туындады;

◆ әкімдіктерді кәсіпкерлікті қолдау және дамыту бағдарламаларын іске асыруға тарту. Тиісті индикаторларды жазып, тиісті КРІ қою қажет;

◆ «Туризмді» экономиканың басым секторларының тізбесіне енгізу;

◆ оқыту жүйесін өзгерту және микро және шағын бизнеске баса назар аудару;

◆ оқыту, гранттар мен жеңілдіктер беру бойынша қолдау бағдарламалары қолданыстағы бизнесті қолдауға бағыттау;

◆ ашық ақпараттық кеңістікте бюджет қаражатын бөлумен айналысатын және нәтижелерге қол жеткізуді қолдайтын мемлекеттік бағдарламаларды іске асыратын тиісті органдар құру;

◆ ЕДБ-ге микро, шағын бизнес үшін қаржыландыру бағдарламаларын әзірлеу ұсынылсын;

◆ оқытуды кәсіби консалтингтік компаниялар арқылы, ал өңірлерде тренер-практиктер арқылы жүргізу.

Кәсіби орталықтар өздерінің оқу бағдарламаларын ұсына алады. Қаржылық және цифрлық сауаттылық дағдыларын алуға, онлайн шешімдерді қолдануға баса назар аударыңыз. Салалық сауаттылықты арттыру курстарын ұйымдастыру. Жұмыс істеп тұрған кәсіпкерлер мен бизнес-кеңесшілер тарапынан оқытылғаннан кейін менторлық және бизнес-бастамаларды сүйемелдеу жөніндегі шаралар жоспарын әзірлеу.

Қазақстан өнім импортына қатты тәуелді. COVID–19 коронавирустық пандемия жағдайында бұл айқын факт болды. Логистикалық тізбектер бұзылған және бұл өмірлік маңызды тауарларды жеткізуге әсер етеді. Девальвацияға байланысты тәуекелдерді ескере отырып, көптеген кәсіпкерлер тауарлардың бағасын көтеруге мәжбүр. Бірақ баға бәсекеге қабілетті болуы керек. Нарықта тапшылық болуы мүмкін. Мұндай жағдайда түпнұсқа тауарлардың «параллель импортына» рұқсат ету керек. Кедендік бақылау рәсімін жеңілдету және тек жалған өнім үшін жүргізу. Түпнұсқа тауарлар бойынша УСҚ-ға жүк тоқтамайды.

Карантинге байланысты кәсіпкерлер өз тауарларын сата алмайды. Іскерлік және тұтынушылық белсенділіктің төмендеуі байқалады. Мемлекет мемлекеттік сатып алу арқылы экономиканың дамуын ынталандыра алады. Ол үшін тендерлерді өткізу тетігін оңтайландыру және шешімдер қабылдаудың ашық тетігін қамтамасыз ету қажет. Егер тауарлар елде шығарылса, онда ұқсас тауарларға әкелуге тыйым салу керек. Мемлекеттік сатып алу бойынша тауарлардың тізбесі тек отандық өнімдерден тұруы тиіс. Ауыл шаруашылығы өндірушілерін қолдау бойынша жұмыс жүргізу қажет. Олардың өнімдерін соңғы тұтынушыларға сатуды қамтамасыз ету. Өнімдерді шоғырландыру және сақтау орталықтарын құру қажет. Мемлекеттік-жеке меншік әріптестік тетігін қолдана отырып, логистикалық мәселелерді шешу жөніндегі орталықтарды ұйымдастыру және кооперация қағидаттарында өнімді өткізу үшін жеке секторды тарту қажет.

Шағын бизнес пен шағын бизнес үшін 5 млн теңгеден 20 млн теңгеге дейін ең аз чектермен әзірленген дағдарысқа қарсы шаралар. Несиелердің қол жетімділігін қамтамасыз ету және мемлекет кепілдіктерін қосу. Бұл жағдайда кәсіпкерлікке арзан несие түрінде қолдау көрсету қажет.

Шағын және шағын бизнес үшін төтенше жағдай режимін енгізуден болатын теріс әсердің мөлшерін анықтау. Бизнестің көлеңкеден шығуы үшін қолайлы жағдай жасау. Жаңа жұмыс орындарын құру жұмыссыздық деңгейіне жағымды әсер етеді және еңбекті заңдастыру бюджетке түсетін түсімдерді арттырады.

Дағдарысқа қарсы шаралардың мынадай тетігі ұсынылды: Ұлттық Банк ЕДБ-ға 1%-бен кредит береді. «Даму» КҚ ақшалай қаражатты қайтару бойынша 100% кепілдік береді. Өз кезегінде ЕДБ қарыз алушыларға 4%-бен несие беретін болады. Пандемия кезіндегі дағдарысқа қарсы шаралар шағын және шағын бизнесті қолдауға көмектеседі. 4-кестеде бизнесті қолдау бойынша дағдарысқа қарсы шаралар көрсетілген.

Кесте 4 – COVID–19 коронавирусы кезеңіндегі дағдарысқа қарсы шаралар

Мәселе	Негіздеме	Ұсыныс	Болжамды нәтиже
Жалға алу	Төтенше жағдай кезінде көптеген кәсіпкерлер үй-жайды жалға алу үшін төлей алмайды	Микро, шағын және орта бизнеске 50% мөлшеріндегі жалдау төлемдерін субсидиялау түрінде көмек көрсету шаралары ұсынылды. Бұл шара 2020 жылдың 1 қазанына дейін қолданылады. Көмек республикалық және жергілікті бюджеттерден берілетін болады	Бұл шаралар болашақта ШОБ-ті сақтауға көмектеседі. Қызметкерлер жұмыспен қамтамасыз етіледі. Әлеуметтік төлемдер саны қысқарады. Бұл шаралар нарыққа көлеңкеге кетуіне мүмкіндік бермейді
Жалақы	Кәсіпкерлер қызметкерлерге жалақы төлей алмайды, өйткені кәсіпорындардың кірісі жоқ	Бүгінгі күні 1 тоқсанға кейінге қалдыру бойынша шаралар қабылданды. ЖТС, зейнетақы және әлеуметтік төлемдер мен бал төлеуді кейінге қалдыру бойынша шаралар ұсынылады. 01.01.2021 жылға дейін. Бұл шикізаттық және азаматтық-құқықтық сипаттағы бизнес сияқты кейбір салаларды қоспағанда, ШОБ-қа қатысты	Бұл жұмыс орындарын сақтап қалуға және сәйкесінше жұмыссыздарға әлеуметтік төлемдерді қысқартуға мүмкіндік береді
Бухесеп	Штатта бухгалтердің болмауы	ЖК салық және ЕТҚ бойынша басқа төлемдерді жарты жылда бір рет төлей алады. Табыс салығымен бірге жеңілдетілген режимде	Есептілік бойынша рәсімді оңайлату
АҚС негізіндегі шарт	АҚС шарты негізінде жұмыс жасайтын қызметкерлер	01.01.2021 ж. дейін ЖТС, зейнетақы төлемдерін, медициналық сақтандыруды төлеуден босату бойынша шаралар ұсынылды	Бұл нақты қызметкерлерге жұмыс орындарын сақтап қалуға мүмкіндік береді және сәйкесінше жұмыссыздарға әлеуметтік төлемдерді қысқартады
ЖК	Төтенше жағдай кезінде көптеген жеке кәсіпкерлер табыс көзінсіз қалды	Бүгінгі күні карантин кезеңінде ЖК-нің өзіне 42 500 теңге мөлшерінде төлем жүргізіледі	ЖК карантин кезеңінде көмек
Жалақы	Кәсіпкерлер қызметкерлерге жалақы төлей алмайды, өйткені кәсіпорындардың кірісі жоқ	Жүктемені азайту үшін еңбекақы төлеу қоры бойынша барлық салықтар мен төлемдерді біріктіру ұсынылды. Бірыңғай төлем берілетін жалақының 10%-ынан аспауы тиіс	Бұл шаралар заңсыз жұмыспен қамтуды азайтуға көмектеседі
ЖТС	Төтенше жағдай болған күннен бастап заңды тұлғалар мен жеке кәсіпкерлердің мүлкіне салық төлеу тоқтатылды	Шикізаттық және коммерциялық емес ұйымдарды қоспағанда, ШОБ кәсіпкерлерін 2020 жылға мүлік салығынан босату жөніндегі шаралар	Бұл шаралар кәсіпорындардың тұрақтылығын сақтауға мүмкіндік береді
Көлік салығы	Төтенше жағдай кезінде қозғалыс қиындады	ШОБ-ты шикізаттық және коммерциялық емес ұйымдардан басқа ТЖ-ға байланысты 2020 жылға көлік салығын төлеуден босату	Бұл шаралар кәсіпорындардың тұрақтылығын сақтауға мүмкіндік береді
ҚҚС	Есепке алу рәсімін оңайлату және шекті мәндрді стандарттау	ҚҚС бойынша шекті мәнді шекті кіріске дейін ұлғайту жөніндегі шаралар	Көлеңкелі бизнестің қысқаруы
Алғашқы қажеттіліктегі тауарлар	Халықтың құнын төмендету үшін белгілі бір тауарларға ҚҚС ставкасы 01.10.2020 жылға дейін 8%-ға дейін төмендетілді	2020 жылға импорттық әлеуметтік маңызы бар тауарлар үшін ҚҚС ставкасы 8%-ға дейін тауарлар тізімін кеңейту	Бірінші қажеттіліктегі тауарлар бағасының деңгейін бақылау
Ескертпе – [7] көзі негізінде автормен құрастырылған.			

Бұл кестеде дағдарысқа қарсы шаралар көрсетілген. Бұл шаралар ШОБ-ті қолдауға және көлеңкелі нарықты қысқартуға қызмет етеді. Осылайша, кәсіпкерлікті дамыту Қазақстан Республикасы азаматтарының әл-ауқатын жақсарту үшін стратегиялық міндет болып табылады. Орта таптың деңгейін арттыру және жұмыс орындарын құру жұмыссыздық деңгейін қысқартады. Жаңа жоғары технологиялық өндірістерді құру елдегі экспорт деңгейін арттырады.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

- 1 Предпринимательский кодекс Республики Казахстан. [Электронный ресурс]. – URL: https://online.zakon.kz/document/?doc_id=38259854.
- 2 Гражданский кодекс Республики Казахстан. [Электронный ресурс]. – URL: https://online.zakon.kz/document/?doc_id=1006061.
- 3 Динамика основных показателей. Министерство национальной экономики Республики Казахстан. Комитет по статистике. [Электронный ресурс]. – URL: <https://stat.gov.kz/official/dynamic>.
- 4 Программа развития продуктивной занятости и массового предпринимательства на 2017–2021 годы «Еңбек». [Электронный ресурс]. – URL: https://online.zakon.kz/m/document/?doc_id=33631396 (дата обращения: 28.02.2020).
- 5 Об утверждении Государственной программы поддержки и развития бизнеса «Дорожная карта бизнеса–2025». [Электронный ресурс]. – URL: <http://adilet.zan.kz/rus/docs/P1900000968>.
- 6 Программы развития МСБ. [Электронный ресурс]. – URL: <https://atameken.kz/ru/pages/1052-msb>.
- 7 Антикризисные меры по поддержке МСБ. [Электронный ресурс]. – URL: <https://atameken.kz/ru/pages/1052-msb> (дата обращения: 21.04.2020).

Г.Б. САХАНОВА,¹
PhD, доцент.
Университет «Туран»¹

ПОДДЕРЖКА ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА В КАЗАХСТАНЕ

Аннотация

Развитие предпринимательства является важной целью государства. Государственная политика направлена на поддержку предпринимательства. Стратегия «Казахстан–2050» в рамках всесторонней поддержки предпринимательства способствует достижению поставленной цели. Активно реализуется «Программа развития продуктивной занятости и массового предпринимательства на 2017–2021 годы «Еңбек». Программа «ДҚБ–2025» способствует поддержке малого и среднего бизнеса. Программа развития АПК РК «Агро-бизнес–2017–2021» поддерживает сельских предпринимателей. Данные программы являются инструментами и оказывают поддержку развитию предпринимательства. Для взаимодействия государства и бизнеса был разработан механизм государственно-частного партнерства для модернизации инфраструктуры с применением современных методов управления. Европейский банк реконструкции и развития (ЕБРР) оказывает поддержку малому и среднему предпринимательству в Казахстане. Так как это некоммерческие программы развития МСБ, банк предоставляет гранты на финансирование и проводит консультации. Поскольку сейчас многие условия рынка, а также и сам рынок бизнеса меняются по причине создания новых технологий, и самим предпринимателям надо адаптировать свой бизнес под рынок. В данной ситуации помогают такие организации, которые поддерживают бизнес. Программы акселерации стартапов, такие, как Astana HUB и Tech Garden, предоставляют площадку для создателей стартапов и инвесторов. Создание высокотехнологичных производств с инновационной составляющей позволит выпускать товары в будущем с экспортоориентированной составляющей.

Ключевые слова: предпринимательство, приватизация, коронавирус, антикризисные меры, государственно-частное партнерство, новые технологии, инновации, программы развития.

G.B. SAKHANOVA,¹
PhD, associate professor.
Turan University¹

SUPPORT OF ENTREPRENEURSHIP IN KAZAKHSTAN

The development of entrepreneurship is an important goal of the state. State policy is aimed at supporting entrepreneurship. The strategy “Kazakhstan 2050” within the framework of comprehensive support for entrepreneurship contributes to the achievement of this goal. The “Enbek” Program for the Development of Productive Employment and Mass Entrepreneurship for 2017–2021 is being actively implemented. The DKB–2025 program promotes support for small and medium-sized businesses. Development program of the agro-industrial complex of the Republic of Kazakhstan “Agrobusiness 2017–2021” supports rural entrepreneurs. These programs are tools and support for the development of entrepreneurship. For interaction between the state and business, a public-private partnership mechanism was developed to modernize the infrastructure using modern management methods. The European Bank for Reconstruction and Development (EBRD) provides support to small and medium-sized enterprises in Kazakhstan. Since these are non-commercial programs for the development of SMEs, the bank provides grants both for financing and provides consultations. Since now many market conditions, as well as the business market itself, are changing due to the creation of new technologies, the entrepreneurs themselves need to adapt their business to the market. In this situation, organizations that support the business help. Startup acceleration programs such as Astana HUB and Tech Garden create a platform for startup creators and investors. The creation of high-tech industries with an innovative component will make it possible to create goods of the future with an export-oriented component.

Key words: entrepreneurship, privatization, coronavirus, anti-crisis measures, public-private partnership, new technologies, innovations, development programs.